

بزرگان ایرانی در دربار مغولان:

پس از حمله مغولان دانشمندان و بزرگان ایرانی با به جان خریدن خطرات به مغولان نزدیک شده و کوشیدند خوی خشن و ویرانگری آنان را مهار و مانع خونریزی شوند. وهمچنین تلاش نمودند مغولان را با فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی آشنا کنند.

خواجه نصیرالدین طوسی: برجسته ترین دانشمند مسلمان ایرانی و مشاور هلاکوخان که تلاش زیادی برای حفظ جان مردم و کاهش قتل و غارت نمود. از کارهای مهم وی تشویق هلاکو به ساختن رصدخانه مراغه بود. که این رصدخانه یک مرکز علمی و تحقیقاتی عظیم شد که منجمان و دانشمندان زیادی در آن فعالیت می کردند. رصدخانه مراغه مجهز به وسایل اخترشناسی و کتابخانه بزرگی بود.

خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی:

از سیاستمداران و دانشمندانی بود که خدمات فرهنگی و اجتماعی فراوانی کرد. او به عنوان **پزشک** به دربار ایلخانان راه یافت و علاقه بسیاری به عمران و آبادی و انجام کارهای خیریه داشت. از اقدامات وی تاسیس و وقف نمودن بنای عظیم **ربیع رشیدی** در تبریز شامل موسسات مختلف مانند مسجد، مدرسه، بیمارستان، خانقاه و کتابخانه بود. وی چندین کتاب در رشته های مختلف نوشت که معروفترین آن ها **جامع التواریخ رشیدی** است. این وزیر دانشمند به دستور ایلخان مغول به قتل رسید.

مسلمان شدن ایلخانان:

مغولان دین واحدی نداشتند. عده ای بودایی و مسیحی بودند. در دوره ایلخانان، مبلغان بودایی و مسیحی سعی در ترویج آیین خود در ایران کردند. اما موفق نشدند، زیرا مردم ایران اعتقاد محکمی به اسلام داشتند. سرانجام بر اثر کوشش عالمان و وزیران ایرانی، ایلخانان به دین اسلام درآمدند و مسلمان شدند.

توجه ایلخانان به معماری و هنر:

بر اثر تلاشهای بزرگان، پس از چنددهه، مغولان به فرهنگ و تمدن ایران علاقه مند شده و برای عمران و آبادی آن تلاش کردند. غازان خان با راهنمایی وزیر خود، خواجه رشیدالدین فضل الله، اقدام به **اصلاح امور اداری، مالی و قضایی** کرد. او برای عمران و آبادانی تبریز کوشید. **شنب غازان** در تبریز با ۱۲ بنای مهم مانند بیمارستان، مسجد، کاخ، مدرسه، کتابخانه و... بنا شد. در بسیاری از شهرها **مسجدی** بزرگ و در کنار آن گرمابه ای برای تامین هزینه نگاهداری مسجد ساختند. **سلطان محمد خدا بنده** (اولجایتو) جانشین غازان خان نیز علاقه مند به عمران و آبادانی بود. او به پیشنهاد وزیرش، خواجه رشیدالدین فضل الله، **پایتخت** را به سلطانیه منتقل کرد و موجب آبادی آنجا شد. اولجایتو در سلطانیه آرامگاهی برای خود بنا کرد که به **گنبد سلطانیه** معروف است و از شاهکارهای معماری جهان اسلام است. در دوران **ابوسعید** آخرین ایلخان مغول بناهای باشکوهی از نظر عظمت و بلندی گنبدها و ایوان ها ساخته شد. **کاشی کاری** های زیبا و اعجاب انگیز بناها، حکایت از ذوق و نبوغ معماران ایرانی آن زمان دارد.

علاقه مندی جانشینان تیمور به معماری و هنر:

شاهرخ پسر تیمور تحت تاثیر فرهنگ و تمدن ایران قرار گرفت و راه پدر را در جنگ و خونریزی ادامه نداد. در زمان شاهرخ، **هرات پایتخت تیموریان** به یکی از بزرگترین و باشکوه ترین شهرهای ایران تبدیل شد. به سبب توجه و علاقه شاهرخ به ادب و هنر، تعداد زیادی از **شاعران، هنرمندان و معماران** نامدار به هرات آمدند. **مدارس و کتابخانه** های متعددی به فرمان او در هرات ساخته شد که جویندگان علم و دانش را به خود جذب کرد. **گوهرشاد**، همسر شاهرخ از زنان نیکوکاری بود که به عمران و آبادی توجه داشت. و بناهای متعددی در هرات و مشهد ساخت که مسجد گوهرشاد در جوار حرم امام رضا (ع) یکی از آنهاست. **پسران شاهرخ** نیز به علم و ادب و هنر علاقه بسیار داشتند و به پیشرفت زبان و ادب فارسی خدمت شایانی کردند. در دوره تیموریان، **هنر نگارگری (نقاشی) و خوشنویسی** شکوفا شد. که آثار هنری ارزشمندی به جای مانده است. **شاهنامه بایسنقری** به سفارش بایسنقر میرزا شاهزاده تیموری نگارگری و تذهیب شد که از نظر کتاب آرایی و ارزش هنری مهم است. برخی از **سرداران حکومت تیموری** نیز مانند امیر چخماق به عمران و آبادانی توجه و علاقه داشتند.